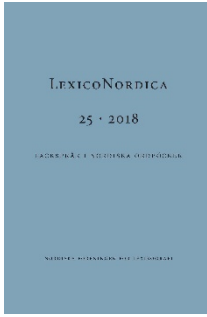

LexicoNordica

Forfatter:	Harry Lönnroth [Portalen svenska.se - en ny digital samlingsplats för språkresurser från Svenska Akademien]	
Anmeldt værk:	Ordboksportalen svenska.se < https://svenska.se/ >. Svenska Akademien, Stockholm. Publicerad på internet 22.9.2017.	
Kilde:	LexicoNordica 25, 2018, s. 281-292	
URL:	https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© 2018 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Portalen svenska.se – en ny digital samlingsplats för språkresurser från Svenska Akademien

Harry Lönnroth

Ordboksportalen svenska.se <<https://svenska.se/>>. Svenska Akademien, Stockholm. Publicerad på internet 22.9.2017.

1. Inledning

”Sök i tre ordböcker på en gång.” Så lyder sloganen för den nya webbplatsen svenska.se som Svenska Akademien lanserade den 22 september 2017. Nu kan man alltså på ett ögonblick söka i flera verk över svenska språket: *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL, 14:e upplagan), *Svensk ordbok* (SO) och *Svenska Akademiens ordbok* (SAOB). Och till råga på allt kan man använda ordböckerna helt gratis och de är tillgängliggjorda i en form som är vetenskapligt tillförlitlig, effektiv och användarvänlig. Detta konstaterande gäller både för den tekniska utformningen och för innehållet.

Portalen svenska.se är en digital samlingsplats som i första hand vänder sig till forskare, studenter och alla andra språkintresserade, även om de explicita målgrupperna för webbplatsen inte nämns. Det är fråga om en webbplats där alla som i sitt dagliga arbete använder sig av ordböcker på svenska lätt och behändigt har tillgång till ordböcker utgivna av Svenska Akademien. Därtill kommer även *Svenska Akademiens grammatik* (SAG) som är ett referensverk med auktoritet. För användaren kostar den tidigare så kostsamma grammatiken inte ett öre. Genom att ha gjort alla dessa språkresurser tillgängliga både för forskarsamfundet och

för allmänheten har Svenska Akademien gjort en kulturgärning med både vetenskaplig och samhällelig relevans. Ända från slutet av 1700-talet har Svenska Akademiens syfte varit att ”arbeta uppå Svenska Språkets renhet, styrka och höghet” (<http://www.svenskaakademien.se/>). Utifrån dagens perspektiv kan man alltså säga att Svenska Akademien följer sin ursprungliga uppgift också under en tid som präglas av digitalisering. Här kan Svenska Akademien fungera som en inspirerande förebild för andra liknande digitaliseringsprojekt i framtiden (jfr även den danska portalen sproget.dk).

I det följande kommer jag att redogöra för den nya webbplatsen. Efter helhetsintrycket presenterar jag de tre ordböckerna som återfinns på webbplatsen och därefter även SAG som ingår i samma digitala helhet. I det avslutande kapitlet summerar jag min erfarenhet som forskare och användare av ordböcker, främst ur ett användarperspektiv. Utgångspunkten är att jag tidigare i huvudsak använt mig av tryckta ordböcker. Min granskning gäller läget den 27 mars 2018.

2. Det allmänna intrycket

Portalen svenska.se är en ovanligt stilig webbplats som präglas av hög visuell kvalitet. Det är lätt att bilda sig en uppfattning om innehållet i webbplatsen; man behöver inte söka i onödan och man blir inte frustrerad. Som användare är det alltså inte speciellt svårt att orientera sig och hitta det man är ute efter. Webbredaktionen har med all sannolikhet velat satsa på det visuella utseendet men också på lättanvändbarheten, och i denna krävande uppgift har de lyckats galant. Webbplatsen och de webbsidor som ingår i den är överhuvudtaget lätta att använda även för den tekniskt oinvidde. ”Snille och smak” i samma paket.

Menyn i sidans övre kant följer en struktur som är enkel och

överskådlig: Hem, Ordböckerna, Grammatik, Akademien och Kontakt. Samma meny finns även i sidans nedre kant, med undantag av att där även finns menyn ”Om webbplatsen” som innehåller kortfattad men relevant information om till exempel kompatibiliteten. I den nedre kanten finns även en meny som innehåller länkarna till bakgrundsorganisationen Svenska Akademien samt till SAOL, SO, SAOB och SAOLhist, det vill säga databasen som innehåller ett antal tidigare utgåvor av Svenska Akademiens ordlista över svenska språket, samt A.F. Dalins ordbok, *Ordbok öfver svenska språket* (1850–1853).

Som användare är jag speciellt nöjd med att sidan inte innehåller för mycket information. Den bärande tanken har säkert varit att göra sidan så användarvänlig som möjligt så att användaren inte drunknar i överflödigt information. Orden och sökfunktionen står alltså i fokus, och så ska det naturligtvis vara i en digital ordbok. Å andra sidan skulle det ha varit intressant att läsa mer om de tankar och principer som ligger bakom den digitala storsatsningen.

Största delen av ingångssidan upptas av de tre ordböckerna SAOL, SO och SAOB, eller snarast det prominenta sökfältet. Användaren kan genast här söka i alla de tre ordböckerna och se sökresultaten på en gång (se figur 1 nedan). Detta skulle man inte ha kunnat tänka sig för tio år sedan, men nu är det full verklighet.

Figur 1: Ingångssidan för svenska.se.

Webbredaktionen (vars sammansättning dock inte framgår) har fäst uppmärksamhet på kompatibiliteten: deras mål har varit att se till att sidan skulle fungera på så många webbläsare som möjligt. Man kan alltså använda sidan med de flesta webbläsare som i dag finns tillgängliga för datorer, men därtill kan man även använda webbplatsen på sin mobil eller surfplatta. Det finns dock ett par undantag. För det första är alla funktioner inte tillgängliga på äldre mobiltelefoner (t.ex. Android version 3 eller lägre). För det andra stöds inte alla webbläsare (t.ex. Internet Explorer version 9 eller lägre). Jag har dock inte testat dessa möjligheter i praktiken och kan sålunda inte säga om detta är ett verkligt problem som webbredaktionen borde åtgärda.

3. Ordböckerna

Ordböckerna på svenska.se spelar en central roll både inom forskning och inom undervisning. På ingångssidan anges grundläggande information om de aktuella ordböckerna: SAOL är en koncentrerad ordlista med 126 000 ord, SO innehåller ingående beskrivningar av 65 000 ord, och SAOB är en historisk ordbok med 500 000 ord. Den som inte är så insatt i ordböckerna från förut får alltså genast en ganska god bild av webbplatsen och de största skillnaderna mellan de tre ordböckerna.

I figur 2 nedan sammanfattas den information som möter användaren när han eller hon klickar på länken ”Ordböckerna” i huvudmenyn. Ur användarsynvinkel är informationen korrekt och tillräcklig. Informationen är också placerad på ett ändamålsenligt sätt i hierarkin på nätsidan, och de länkar som anges är nyttiga för användaren.

Ordböckerna

SAOL Svenska Akademiens ordlista (SAOL) utkom med sin första upplaga 1874. Den nu aktuella upplagan är den fjortonde, publicerad 2015. SAOL innehåller cirka 126 000 uppslagsord. Ordlistan betraktas som den inofficiella normen för stavning och böjning av modern svenska, men det finns även viss information om ords betydelse. I princip alla äldre SAOL-upplagor, med sammanlagt över 200 000 olika uppslagsord, är tillgängliga på webbplatsen SAOLhist.

Mer information om SAOL finns på svenskaakademien.se och på SAOL:s hemsida.
SAOL finns också som app för [iOS](#) och [Android](#).

SO Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien (SO) från 2009 ger en ingående beskrivning av ordförrådet i modern svenska. Tyngdpunkten ligger på vad uppslagsorden betyder och hur de används. Dessutom ger SO information om ordens historia. Med sina cirka 65 000 uppslagsord är SO ett hjälpmedel för att förstå ord i texter och skriva egna texter. I denna ordbok kan man även höra hur uppslagsorden uttalas.

Mer information om SO finns på svenskaakademien.se och på SO:s hemsida.
SO finns också som app för [iOS](#) och [Android](#).

SAOB Svenska Akademiens ordbok (SAOB) är en historisk ordbok som beskriver svenskt skriftspråk från 1521 till våra dagar och omfattar 37 band och cirka 500 000 uppslagsord. Det första bandet trycktes år 1898, det senaste 2017. Idag är artiklarna a–vret färdiga och publicerade.

Ordboken är ett viktigt hjälpmedel framför allt vid läsning av äldre texter, och den riktar sig såväl till forskare som till alla andra som är intresserade av ord och uttryck.

Mer information om SAOB finns på svenskaakademien.se och på SAOB:s hemsida.

Figur 2: En översikt över de tre ordböckerna på svenska.se.

I figur 3 nedan presenteras hur en vanlig ordsökning på svenska.se kan se ut. Jag har här använt sökordet *filologi*. Det är ett stort plus att SO även innehåller information om hur ordet i fråga uttalas. Denna egenskap uppskattas säkert av många användare, speciellt blivande lärare och andra språksakkunniga i svenska.

I samband med varje ordbok finns det även länkar till Svenska Akademiens egen webbplats men också till de aktuella ordböckernas egna webbsidor som innehåller utförlig information om SAOL, SO och SAOB för den som vill läsa mera.

Figur 3: Ett exempel på en ordsökning (sökord: *filologi*).

3.1. SAOL

Den första ordboken på webbplatsen är SAOL (för en recension av SAOL 14 se Silén 2016). Svenska Akademiens ordlista är en ordlista med gamla anor och den används flitigt. Första upplagan utkom redan år 1874 och den senaste upplagan – och den upplaga som alltså finns på svenska.se – är den fjortonde från år 2015. SAOL är en ordlista över dagens svenska som innehåller omkring 126 000 ord. På webbsidan informerar man läsaren om att SAOL är ”den inofficiella normen för stavning och böjning av modern svenska”. Informationen om vad ord betyder är däremot mer knapphändig i SAOL och för att få den ska man anlita andra ordböcker på webbplatsen.

SAOLhist är en intressant historisk länk till svenska.se men den är inte en del av portalen (den är t.ex. inte direkt sökbar på denna). SAOLhist är en separat databas och man har haft tillgång till den innan svenska.se lanserades. Den innehåller (utöver Dalins ordbok) följande upplagor av SAOL, det vill säga i princip alla äldre upplagor av SAOL: 1 (1874), 6 (1889), 7 (1900), 8 (1923), 9 (1950), 10 (1973), 11 (1986), 12 (1998), 13 (2006) och 14 (2015). De äldre upplagorna är självfallet förknippade med ett stort mervärde och det är mycket glädjande att man nu också har tillgång till

dem på internet. Sidan är dock fortfarande under arbete, och det är att önska att också denna sida i framtiden skulle vara lika stilig och användarvänlig som de övriga sidorna på webbplatsen. Nu är så inte ännu fallet, men arbetet pågår. (För mer om SAOLhist se Holmer 2012 och Holmer, Malmgren & von Martens 2016.)

En intressant och viktig sak för många användare är att SAOL även finns tillgänglig som en applikation (iOS och Android), och detta är relevant med tanke på övriga tillgångssätt till de enskilda ordböcker som ingår i portalen. Framtiden får utvisa hur den hittar sina användare, men applikationen är ett tecken på att man har velat tänka speciellt på de ”digitalt infödda” användarna. Så som det är just nu innehåller sidan dock ganska lite information om detta högaktuella sätt att använda SAOL på.

3.2. SO

Den andra ordboken på webbplatsen är SO. Ordboken är från år 2009 och den skildrar det svenska ordförrådet med speciell hänsyn till den moderna svenskan. Fokus i SO ligger dels på användningen av ord, dels på deras betydelse. En viktig aspekt är ytterligare att ordboken även innehåller en viss historisk dimension: i samband med sökresultaten anges också information om ordens historia. Antalet uppslagsord är 65 000. I linje med SAOL är också SO tillgänglig som applikation. Både SAOL och SO innehåller funktionen ”Visa mer/Dölj” som är viktiga med tanke på den tilläggsinformation som man som användare kan få då man använder portalen. (För en recension av SO som applikation se Karlsson 2016).

3.3. SAOB

Den tredje och sista ordboken på svenska.se är SAOB, Svenska Akademiens självskrivna flaggskepp (för en recension av SAOB på

internet se Petzell 2017). SAOB är med andra ord redan i sig en institution: det är fråga om en historisk ordbok i 37 band. Det första häftet såg dagens ljus redan år 1893 och det första bandet trycktes fem år senare, år 1898. Till dags dato har man hunnit ge ut 36 band och det allra senaste bandet är från år 2017. Band 37 är under arbete och i dag täcker SAOB bokstäverna A–VE- (artiklarna *a–vret*). Också SAOB har en egen webbplats med gott om information om bland annat ordboksprojektets språk- och kulturhistoriska betydelse, något som är av stort lexikografihistoriskt intresse.

SAOB är en ordbok som i främsta rummet vänder sig till de mer språkhistoriskt intresserade ordboksanvändarna: det är tiden från äldre nysvenska – från och med år 1521 och Gustav Vasas tid – som står i fokus, och det är det skrivna språket som man beskriver i ordboksartiklarna. Antalet ord i SAOB rör sig kring 490 000. Någon applikation finns inte tillgänglig.

En rolig detalj på SAOB:s egen sida, som dock inte direkt angår den aktuella portalen, är att man där varje dag presenterar ”dagens ord” som i skrivande stund (27.3.2018) är *märkvärdig*.

4. Grammatiken

Utöver de tre ordböckerna innehåller svenska.se även den auktoritativa grammatiken över svenska språket, SAG, utgiven ursprungligen år 1999. Och även om grammatiken egentligen inte hör till området lexikografi är det dock skäl att kort tangera även denna viktiga del av webbplatsen. SAG är, står det på sidan, ”den svenska standardgrammatiken, avsedd för universitetsstuderande, forskare, lärare, professionella språkbrukare och en språkintresserad allmänhet”. SAG fokuserar svenskan både i tal och i skrift och ger sålunda en ingående bild av språket.

På SAG:s webbsida kan man ladda ned alla volymer som grammatiken omfattar: 1) ”Inledning, bibliografi, register”, 2) ”Ord”, 3)

”Fraser” och 4) ”Satser och meningar”. Volymerna kan laddas ned som pdf: antingen volym för volym eller alla fyra volymer i en fil. Att grammatiken endast är tillgänglig i pdf är dock inte helt optimalt med tanke på användaren: också grammatiken borde med fördel vara fullt sökbar i framtiden. Av figur 4 nedan framgår hur webbsidan med SAG ser ut.

Grammatik

Svenska Akademiens grammatik (SAG). Detta är den svenska standardgrammatiken, avsedd för universitetsstuderande, forskare, lärare, professionella språkbrukare och en språkitresserad allmänhet. Här ges en utförlig beskrivning av svenska språket i tal och skrift med tonvikt på de gemensamma dragen och med hjälp av en huvudsakligen traditionell begreppsapparat och terminologi. Svenska Akademiens grammatik omfattar fyra volymer: 1 Inledning, bibliografi, register; 2 Ord; 3 Fraser; 4 Satser och meningar.

Nyhett! Nu finns Svenska Akademiens grammatik att ladda ned som PDF.

- Volym 1.
- Volym 2.
- Volym 3.
- Volym 4.

Som alternativ kan man ladda ned [alla volymer i en fil](#).

Svenska Akademiens språklära (SAS) är en kortfattad grammatisk grundbok avsedd för en betydligt större läsekrets än den stora grammatiken. Boken förutsätter inte några djupare grammatiska förkunskaper hos sina läsare, däremot intresse för språkliga frågor och nyfikenhet på språket. Svenska Akademiens språklära är huvudsakligen deskriptiv, dvs. den beskriver språket som det är och inte som det borde vara. Men där det finns alternativa uttrycksätt upplyser den också om vad som är mest förenligt med de

Figur 4: SAG på svenska.se.

I detta sammanhang nämns även *Svenska Akademiens språklära* (SAS) som dock inte är tillgänglig i digital form via webbplatsen. Det är naturligtvis att önska att även SAS i framtiden skulle finnas på svenska.se. Den skulle komplettera de övriga språkresurserna på webbplatsen på ett utmärkt och ändamålsenligt sätt.

5. Avslutning

Svenska Akademien är en institution som enligt webbplatsen ”både vårdar arvet från det förgångna och är uppmärksam på nya strömningar i tiden”. Webbplatsen svenska.se är ett ypperligt exempel på

denna kulturvilja. Webbplatsen kombinerar på ett elegant sätt de tidigare och nuvarande lexikografgenerationernas arbetsinsatser och expertis med de möjligheter som digitaliseringen i dag kan erbjuda. Arbetet med digitala ordboksresurser förutsätter dock ständigt nytänkande och jag är säker på att denna webbplats hittar sina användare. Jag hoppas att speciellt de digitalt infödda studenterna hittar den nya webbplatsen och tar den i aktivt bruk i sina studier. De möjligheter som sociala medier erbjuder kan också vara till nytta för att sprida kännedom om den nya webbplatsen bland allmänheten.

Webbplatsen svenska.se är ett oersättligt verktyg som kan användas av alla som är intresserade av svenska språket från 1500-talet till 2000-talet. När som helst. Digitaliseringen är ett fenomen som lexikografin kan dra stor nytta av och samtidigt får användarna god och tillförlitlig information som vilar på solid lexikografisk grund. En viktig aspekt är växelverkan mellan webbredaktionen och ordboksanvändarna som aldrig kan betonas för mycket. För närvarande innehåller webbplatsen ett formulär med vilket man kan kontakta webbredaktionen och komma med synpunkter.

Nu hoppas jag att man närmast kommer att ta itu med de språkhistoriska ordböcker över äldre svenska som ännu inte finns tillgängliga på internet så att också de någon vacker dag skulle stå till buds på samma stiliga och användarvänliga sätt som ordböckerna på svenska.se.

Litteratur

Ordböcker och grammatiker

Dalin, Anders Fredrik (1850–1853): *Ordbok öfver svenska språket I–II*. Stockholm: Författarens förlag.

- SAG = *Svenska Akademiens grammatik* 1–4. Ulf Teleman, Staffan Hellberg & Erik Andersson (1999). Stockholm: Norstedts Ordbok (i distribution).
- SAOB = Nätutgåva av *Svenska Akademiens ordbok*. <<https://www.saob.se/>> (maj 2018).
- SAOL 14 = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* (2015). 14 upplagan. Stockholm: Norstedts (i distribution).
- SAOLhist <<http://spraakdata.gu.se/saolhist/>> (maj 2018).
- SAS = Tor G. Hultman (2003): *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- SO = *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2009). Stockholm: Norstedts (i distribution).

Annan litteratur

- Holmer, Louise (2012): SAOLHist – alla upplagor av SAOL i en och samma databas. I: Birgit Eaker, Lennart Larsson & Anki Mattisson (red.): *Nordiska studier i lexikografi* 11. Lund: Nordiska föreningen för lexikografi, 287–295.
- Holmer, Louise, Sven-Göran Malmgren & Monica von Martens (2016): SAOLhist.se – för allmänt och vetenskapligt bruk. I: Asgerd Gudiksen & Henrik Hovmark (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi* 13. København: Nordisk Forening for Leksikografi, 349–358.
- Karlsson, Susanna (2016): *Svensk ordbok* som app – något att glädjas över. I: *LexicoNordica* 23, 247–257.
- Petzell, Erik M. (2017): *Svenska Akademiens ordbok* på nätet. I: *LexicoNordica* 24, 267–276.
- Silén, Beatrice (2016): Den fjortonde upplagan av SAOL. I: *LexicoNordica* 23, 283–299.
- sproget.dk = <<https://sproget.dk/>> (juni 2018).

Svenska Akademien = <<http://www.svenskaakademien.se/>> (maj 2018).

Harry Lönnroth
professor i nordiska språk, fil.dr
Institutionen för språk och kommunikationsstudier
PB 35
FI-40014 Jyväskylä universitet
harry.h.lonnroth@ju.fi